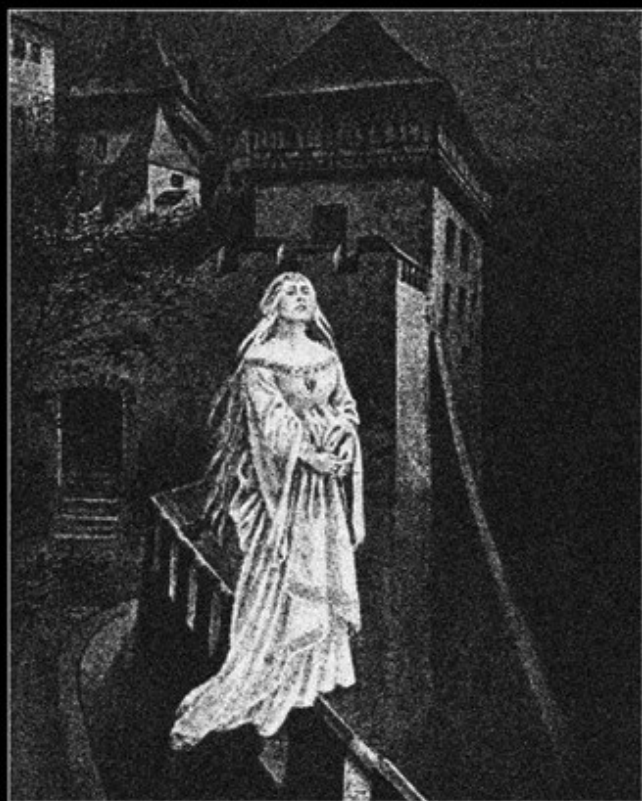

ZE ZÁŠEŘÍ ČESKÝCH HRADŮ

VOLVOX GLOBATOR

V. V. Tomek

ZE ZÁŠEŘÍ ČESKÝCH HRADŮ

sbírka historických
a hradních pověstí

VOLVOX GLOBATOR

V . V . Tomek
ZE ZÁŠEŘÍ ČESKÝCH HRADŮ

Copyright © 2007 Volvox Globator

ISBN 978-80-7207-945-2

Odpovědná redaktorka: Tereza Houšková

Ilustrace: Stanislav Hudeček

Obálka: Olga Ludvíková

Vydalo nakladatelství & vydavatelství

VOLVOX GLOBATOR

Štítného 17, 130 00 Praha 3

www.volvox.cz

jako 779. publikaci

Elektronickou knihu připravil PureHTML.cz

Vydání druhé

Praha 2007

Adresa knihkupectví

VOLVOX GLOBATOR:

Štítného 16, 130 00 Praha 3

PŘEDMLUVA

Pod hrdými cimbuřími a majestátními hradními věžemi mocně a rozkošně dýchal a rozléval se kdysi široko daleko slavný život. V kráse a velikosti, v pestrých kouzlech a v duhových barvách vznešenou mluví k nám mluvou věkovité ty hradní památníky a jich zborčené, omšelé trosky a rozvaliny až dosud.

Ale dnes tklivým jen smutkem, prázdňem a tesknem halí se čarovné ty zámky a prastaré hrady české, proslulé svojí slavnou a vzácnou epopejí!

Vypravují nám vážně a důstojně o svém zašlém životě, kdy ještě kopyta uřícených komoňů sveřepých nepřátel deptala snivé nivy naší milostné české vlasti.

Vše vzhlíží upřímně na nás, vše září, plane a chlubí se nesmrtelnou českou pohádkou.

A když mohutné hvozdy kolkolem s vřesnými poliemi a zpěvnými ručejí a řekami noří se v hluboké snění a tiché usínání, rozhárá se poznovu záhadný a bájný život v rozteskněných, umlčených srdcích pokořených těch olbřímů českých.

Vynořují se dávné postavy hradních pánů i paní, švarné družiny panošů i jaré zástupy početné hradní čeledi, jako by zastaviti chtěli prchající již poslední života proud z mohutných zdí a prostorných komnat bývalých sídel mocných tohoto světa.

Hudbou, světly a hýřivým ruchem vzplanou ztichlé hradní paláce a veselým ržá-ním bujných ořů naplňují se pojednou rozsáhlá hradní nádvoří.

Tak již od staletí opředl náš český lid ve své pohádkové obrazotvornosti líbezná a čarovná sídla vznešeného, hrdého panstva.

S netajenou radostí a rozmarnou rozkoší nasloucháme i my těm spanilým zkazkám, z nichž uvili jsme vonný, pestrý věnec pro náš dobrý vlastimilovný český lid.

Kéž šťastnou a líbeznou pohádkou jest kytice naše pro každého

Čecha, jenž miluje, ctí a zbožňuje svůj krásný, rajský český domov!
V. V. T.

SLAVIČÍ PĚŠINKA

V luzných, rozsáhlých hvozdech, na krásy a divy přírodní přebohatých, ukryto jest někdejší sídlo Krokovo, sídlo Libušino i posvátné sídlo knížat a králů českých, nehynoucí slávy a nemizící paměti!

Sem spěchal znavený český král, aby zde odpočinul a v stinném, pohádkovém loubí nabyt nových, svěžích sil.

Tímto nepopíratelným, slavným svědkem české minulosti, předvěkým sídlem Libušiným jest královský hrad Křivoklát.

Když léta 1316 v měsíci dubnu zpustošen byl požárem hrad Pražský, odebrala se v září téhož roku královna Eliška, poslední Přemyslovna, s dvěma dceruškami a několik měsíců starým Václavem na Křivoklát.

A po dvou letech vrací se sem malý kralevič jako vězeň a tráví zde pod dozorem královských důvěrníků plná tři léta.

Dne 4. dubna roku 1323 opouští sedmiletý Václav hrad Křivoklát, aby vychován byl u svého strýce Karla, krále francouzského, v slávyplné Paříži.

Vrátiv se pode jménem Karel do drahé vlasti, staral se nejprve o vykoupení slavného hradu Křivoklátu a přičinil se ze všech sil o skvostné a pohádkové upravení jeho v příjemné a luzné sídlo pro vzácnou, vznešenou a spanilou choť svou Markétu de Valois, jmenovanou všeobecně „spanilou Blančí“.

A něhyplná, lidově poetická pověst vytvořila nám nádherný obraz, v jehož kráse ztápěl se hrad Křivoklát a tonuly rozsáhlé jeho temné hvozdy.

Slavný král český, náš nesmrtelný Karel, žil na Křivoklátě se svou spanilou Blančí.

Blížil se květen léta 1325 a šťastným královským manželům měl se narodit prvorozenec.

A tu kázal Karel, jak roztomilá pověst vypravuje, sháněti ze všeho

okolí, ze všech podrostů a ze všech křovin, v líbezném květu již planoucích, všechny královské pěvce — slavíky do jásavých a půvabnou, svěží a vonnou zelení přioděných strání pod hradem Křivoklátem, aby roztouženým svým tlukotem obveselovali a blažili markra-běнку Blančí.

A božští, nevinní ti pěvci, roznícení májovou, mladou láskou svou, naplnili stezku z podhradí ke hradu vedoucí nejkrasším zpěvem a nejvznešenějšími, nejsladšími hymnami svými, že užasl les a přestal hvozdů šum, aby naslouchali divotvorným, kouzelným zvukům, linoucím se z tisíců a tisíců hrdélek láskou vzrušených, rozradostněných pěvcův.

Spanilá Blanka v sladkém podivu naslouchala.

I mohutné věže křivoklátské spokojeně pokyvovaly olbřímými svými hlavami a mladé květy celého okolí rozevřely dychtivě kalíšky i něžné lístky své, aby napojily se nejčarovnější hudbou nebeských zpěváků, kteří prováděli svůj nejmistrnější koncert, jaký kdy byl slyšán.

A když snesl se na zářivých perutích 24. květen léta 1325, zadýchaly všechny květy tak vzácnou a opojivou vůní, že všechny síně hradu Křivokláta naplněny byly roztodivným vanem, plným opojivé, neskonale příjemné, blaživé roztouženosti.

Slavíčkové slétli se v nepřehledných hejnech ze všech končin a koutků a usedli kolem celé podhradní stezky.

Pěli tak čarovně a kouzlaplně, že vše, co kolem bylo, v utajení a němém úžasu naslouchalo.

Staré sosny, jako by čarovnou mocí omládlé, vydaly světlezelené větvičky a lípy i ostatní stromy předčasně rozkvetly a hýřivě se rozdýchaly. Vše tonulo v blaženosti a nebeském štěstí...

V tu posvátnou, božskou chvíli povila spanilá Blanka dcerušku Markétku.

Od těch dob sluje zázračná ta stezka podhradní „slavičí pěšinkou“ až na naše dny, třebaš byla již zrušena a zapomenuta.

ZAČAROVANÉ PECNY CHLEBA

V krajině rajske, kterou vznešená matka Příroda svými dary opravdu marnotratně obmyslila, na obou březích půvabné naší Lužnice, v klínu skvostných, nádherných lesů, obrůstají mechem rozvaliny památných, slavných Příběnic. Hrad tento podle slov Angličana Jamesa Bakera jest pravými „Českými Pompejemi“. Výstavnost a opevnění tohoto slavného hradního velikána mohly býti v dobách husitských zvány pravým divem, jimž nebylo snad tenkrát rovno v celé Evropě!

Příběnice jsou vzdálené od města Tábora asi dvanáct kilometrů. Jsou to zbytky dvou hradů. Jeden z nich, Příběnice s podhradím, vystaven byl na levém, druhý, Příběničky zvané, na pravém břehu spanilé Lužnice. Ode dávna náležely oba hrady pánům z Rožmberka a byly spojeny mostem přes Lužnici se klenoucím.

Dějiny Příběnic jsou krátké. Možno říci, že byly předčasně dopsány. Divným během osudu nedopřáno Příběnicům dlouhého trvání. Člen rodu Rožmberského, pán Oldřich, uzavřel léta 1437 s rekovnými Táboři tak řečený „věčný mír“, kterým vydali mu zpět někdejší jeho državy nad Lužnicí. Za tuto cenu musil pán Oldřich z Rožmberka oba hrady obrátiti v sutiny. Sláva Příběnic uhasla navždy. Příběnice zpusťly, na nichž páni z růže tolik si zakládali.

K Příběnicům připíná se celý čarokruh krásných zkazek, jimž lid náš opředl tento opuštěný lesní kout, takže „Křibenice“, jak okolní lid navykl si Příběnice chybně jme-novati, staly se místem zlopověstným, kde v každém šelestu listoví spatřován ihned příchod nějakého zloducha, a ký div, že záhy se i rozhlásilo, že na Příběnickém hradu straší.

A proto také dlouho každá lidská noha místům těmto raději se vyhýbala, aby vstup svůj na tato zlověstná místa, která duchové si prý přivlastnili, nezaplatila snad svým životem.

Tak upředl si někdejší lid pověst, že v pecích hradních, které se

nám dochovaly, vyvaluje se v určitý den, a to vždy v pravé poledne, mnoho bochníků krásného chleba. Ale pecně těchto nikdo nemůže užítí, neboť prý jsou hlídány obrovským černým psem s ohnivýma očima a žhoucím jazykem, jemuž plameny z tlamy šlehají. A tento zlý a neobyčejně zuřivý pes brání každému přístup k těmto pecnům chleba co nejdříve.

Před vytřeštěnýma očima malšického občana objevil se velký černý pes s ohnivým jazykem.

Před dávnými časy vsadil se jistý odvážný občan malšický se svým sousedem, že děj se co děj z hradní pece jeden pecen chleba přinese, byť by prý i sám kníže pekla byl u ní hlídačem. Ujednáno, umluveno.

Zmíněného dne skutečně občan malšický vybral se na cestu a právě, když v Mal-šicích zvonili poledne, přiblížil prý se ke hradním pecím.

Tu na vlastní oči prý viděl, jak pecny chleba z pece samy se vyvalují. Cítil, jak pěkně voní, a když již natahoval svoji hrabivou ruku po jednom bochníku chleba, příšerně pojednou zaharašil za ním silný, železný řetěz a před jeho vytřeštěnými očima objevil se veliký černý pes s očima ohnivě a hrůzně svítícíma, kterými divě po něm koulel a takovým též jazykem, z něhož zrovna velké plameny podivně na všechny strany šlehaly.

Jakmile jej onen občan zhlédl, přepadla prý jej taková hrůza, že div nezkaženěl.

Leknutím nemohl se ani s místa hnouti a vytřeštěnými svými zraky patřil prý na všechno to, čeho byl na hradě Příběnickém svědkem.

Sotvaže se trochu z tohoto leknutí probral a vzpamatoval, vykřikl, co mu hrdlo stačilo, pokřížoval se třikráte svatým křížem a upaloval, co mu nohy jen stačily, k svému drahému domovu.

A když se dostal domů, zaklínal se živým Bohem, že již nadosmrti v ona zlověstná místa ani nepáchne!

Domů přiběhl prý skoro polomrtvý. V první chvíli nemohl se od něho nikdo ani slůvka dovědět, co se mu přihodilo. Teprve později obšírně s chvějným hlasem vyprávěl, co viděl a čeho zažil.

Sázku milý ten občan ovšem prohrál, ale dobrý jeho soused, s nímž se vsadil, prý mu, oč se spolu vsadili, úplně odpustil. Byl prý za svou pošetilou vychloubačnost právě zažitým strachem a nesmírnou hrůzou více než dosti potrestán.

A pecny chleba vyvalují se snad na Příběnickém hradu o polednách až podnes.

KRÁL A RYBÁŘ

Pán Jindřich, mocný vládce domu Rožmberského, zapsal se do pohnutých a zvířených běhů dějin českých jako předák a vůdce jednoty českých pánů, kterou léta Páně 1394 uzavřeli čeští stavové s vládou krále Václava IV. nespokojení.

Zpupný a hrdý Jindřich z Rožmberka to byl, jenž zmocnil se osoby krále Václava ve Dvoře Králově u Berouna, kde král právě meškal.

I věznil jej na svých pevných hradech v jižních Čechách a zavezl ho i na svůj staroslavný hrad Příběnice, kde vznešeného zajatce po nějakou dobu držel.

Živá a pružná obrazotvornost lidská opředla zavezení královo odtud na hrdý Krumlov pověstí přídechu historického a uměle zkonstruovala vše tak, jako by byl král Václav tajně z hradu Příběnického uprchl.

Nuže, poslyšme jen, co nám dovedně a poeticky uvitá pověst vypráví!

Léta 1394 vězněn byl na hradě Příběnickém dobrý náš demokratický král.

Jedinou jeho potěchou v jeho těžkosti a opuštěnosti bývalo, že smutně a záдум-čivě díval se oknem svého ponurého vězení na vody půvabné a dovádivé Lužnice, která tu dole pod ním unášela své čisté, svěží vody do daleka, do neznáma.

Jednoho dne, co takto zase oknem rmutně zíral do posvátného, pohádkového Luž-nického údolí, spatřil rybáře, plujícího s lodicí svou po proudu, an zrak svůj vlídně a starostlivě upírá právě k jeho okénku.

Jelikož křikem a zvoláním na rybáře byl by vzbudil okamžité podezření hradních stráží, zvolil opatrně prostředek jiný.

Kýval na dobrosrdečného rybáře a posuňky všelikými dával mu na jevo, by zavítal pod jeho okno.

I stalo se po přání Václavově.

Král se mu prohlásil a horlivě žádal ho, aby mu někde opatřil olůvko, papír a klubíčko motouzu, že bez královské odměny ho nenechá. A večer, až všechno kolkolem bude se ukládat k sladkému spánku, aby mu to k oknu jeho vězení přinesl.

Chudý rybář ochotně a radostně vyhověl snažné prosbě králově.

A když tichý, čarovný večer zahalil v šerý plášť celou luznou krajinu podél vezdy smavé Lužnice, ochotný rybář nepozorovaně příkradl se pod okno králova vězení a tak dlouho klubíčko házel do okna, až králi se podařilo je zachytiti.

Ihned se král Václav rychle pustil do práce. Roztáčel motouz a pouštěl dolů, aby rybář papír a olůvko na něj mohl upevniti. Králi se vše podařilo, jak si sám přál.

Potom napsav list hodil jej ochotně čekajícímu rybáři, jenž měl ho doručiti na místo již předem ustanovené.

Na pravém břehu mlčenlivé Lužnice najal pak rybář potřebný počet úplně spolehlivých osob, jejichž pomocí se dostal král tajně a nepozorovaně ze svého vězení příběnického na druhý břeh řeky, kamž ho rybář za milosrdného a bezpečného temna nočního převezl.

Úkrytu skýtal králi na útěku hluboký les, kterým po nějaké době dostal se šťastně k uhlíři, jenž v místech těch v milířích uhlí páli.

A dobrý ten uhlíř s velikou radostí popřál demokratickému králi českému přátelského a vlídného útulku. Král Václav si ochotného a nezištného uhlíře velmi zamiloval a i po svém návratu do Prahy na bodrého uhlíře, kterého štědře odměnil, vděčně a radostně povždy vzpomínal.

V hradu Příběnickém zatím nastala čilá sháňka po uprchlém králi Václavovi.

Ihned vysláni byli na všechny strany bystří zbrojnoši, aby hledali stopy po zmizelém králi, jenž dle jejich předpokladů nemohl býti ještě daleko. Zbrojnoši pátrali však po uprchlém, vznešeném vězni nadarmo.

Král zatím byl již dávno mimo vše nebezpečství a v přestrojení blížil se šťastně ke královské Praze.

Krátce potom přitřhl prý k hradu Příběnickému sám král s velkou mocí vojenskou a pomstil se na hrdém pánu z růže tím, že jeho pevný hrad Příběnice v truchlé rozvaliny obrátil.

Tak vypravuje nám pověst.

Obrazotvornost lidská zhřešila tu velice na vrub dějinné pravdy. Ale to právě namnoze náš bodrý venkovský lid nejvíce těší a zajímá.

Proto není divu, že slavné Dějiny naše musí často vyhověti i toužným přáním našeho českého lidu.

KVÍLÍCÍ DUCHOVÉ JEPTIŠEK

Udatný hejtman táboorský, Zbyněk z Buchova, přitřhl se svým branným lidem dne 13. listopadu léta Páně 1420, mimo vše nadání k mocnému hradu Příběnickému. Z jeho neočekávaného příchodu nastalo mezi hradními obyvateli pravé zděšení.

S tímto nastalým zmatkem mísil se válečný pokřik uvězněných zde Táborů: „Tábor hrrr! Tábor hrr! Tábor hurá!"

Rekovní a čačtí Táboři dostali se pomocí žebříků, které k hradbám přistavili, záhy do hradu.

Rozpoutal se krátký boj a netrvalo dlouho a mocný, nedobytný hrad nacházel se v moci Táborů.

Posádka v protějším hradu Příběničkách vidouc, že by každý odpor byl marným, vzdala se na milost neohroženému vítězi.

Tak Příběnice i s Příběničkami dostaly se úplně do rukou statečných Táborů. Slavná doba vlády Táborů nad Příběnicemi trvala až do roku 1437.

V té době vznikla velmi zajímavá pověst o kvílících jeptiškách příběnických.

Jeptišky kláštera Příběnického vidouce při vtrhnutí Husitů, že hrad, klášter i celé podhradí neodolají značné přesile a statečnosti husitské, vrhaly se, v nevýslovném přestrašení, před mocným nepřítelem se strmé skály dolů do chladných vod překvapené Lužnice, v nichž našly „poslední svou lázeň“.

Od těch dob bývalo prý vídat vždy o velkých službách Božích celý průvod jeptišek v jejich řeholním rouchu přicházeti s oné skály dolů do řeky, po jejíž stříbřité hladině prý se procházely, tak jako po pevné půdě, plačice, kvílíce i modlice se zároveň.

Proto obával se kde kdo v onen čas kolem rozvalin hradu Příběnického jíti a zdaleka již se každý osudnému místu tomu vyhýbal.

Jedenkráté uradilo prý se několik odvážných a smělých chasníků z

Malšic, že musí vypátrati, co jest na celé dávné té pověsti pravdy. I umluvili se, že příští neděli nepůjdou do kostela na „velkou“, nýbrž rovnou na hrad Příběnický. Ujednáno, vykonáno!

Nejbližší neděli, mnohem dříve než sezváněno bylo na „malou“, blížili se malšičtí chasníci k temným stínům Příběnických zádumčivých hvozďů.

Průvod kvílících jeptišek po hradní skále k řece Lužnici.

Srdnatost a smělost prý nejednoho z nich již opouštěla, ale protože

se obával výsměchů a pošklebků druhých, nechtěl se k tomu otevřeně a upřímně přiznati. Srdce prý v hrudi každého z chasníků zrovna strachem poskakovalo. Ale proto přece stále, byť to šlo vždy víc a více pomaleji, ku předu postupovali.

Dříve než ještě počala v Malšicích slavná „zpívaná mše“, byli prý chasníci již na místě, kde z úkrytu hleděli nedočkavě a s patrným rozechvěním na onu pověstnou, sráznou skálu, brzo-li záhrobní duchové příběhnických jeptišek se zrakům jejich objeví.

Ti také opravdu nedali na sebe dlouho čekati a asi v téže chvíli, co by kněz stanul u oltáře v kostele malšickém, na strmé skále uzřeli prvního, druhého, třetího záhrobního ducha a v okamžiku byl prý jich celý zástup, jehož žalostné kvílení a pronikavý, drásavý nářek bylo prý hrozno poslouchati.

A „stateční“ chasníci malšičtí potázali se s Vaňkem a pelášili ke svým domovům, až se jim strachem brady třásly.

Dlouho potom vyprávěli malšičtí „junáci“ o všem, co viděli, i o přestálém svém strachu. Zle prý by se jim asi vedlo, kdyby je byli záhrobní duchové zhlédli.

Od těch dob prý se duchové příběhnických jeptišek na srázném skalisku neobjevovali. Vyhlédli prý si jiné začarované místo hradní ke svým tajemným procházkám.

HRADNÍ CHŮVA

Posledním výběžkem Třebovských stěn jest návrší, na kterém strmí zříceniny hradu Landšperka. Dumají v temné zeleni lesů, které stíní půvabnou krajinu údolí Tiché Orlice.

Kdysi hrdé sídlo pána Závaše z Falkenštejna, pánů Kostků z Postupic i pánů z Pernštejna pokořeno jest v rozvalinách a sutinách.

Jen pověsti, které obletují jako čarovní ptáci jeho poníženou hlavu, poobnaží na čas i jeho staré ledví.

A jednu z těch sladkých a vlnadných pověstí budu tuto vypravovati.

V letech 1543—1564 seděli na hradě Landšperce čeští páni Bohdanečtí z Hodkova. Z nich pán Petr Bohdanecký byl velice dobrotivý a spravedlivý.

Když jedenkráte z hradu vycházel, spatřil u okna Martu, chůvu svého synáčka, ana upřeně se dívala z okna stále na jedno místo.

A tak ani nezpozorovala pána Petra, zrovna kolem jdoucího.

I vyrušil ji pán Petr z jejího pozorování, řka: „Nuže, Marto, pověz mi medle, kamo se tak horlivě díváš? Skoro bych řekl, že pozoruješ našeho Vaňka tamo na naší louce, kde seno posekávají. Ale je to příliš daleko, že by ani sám orel tamo nedohlédl.“

Tu Marta se zarděvši nádherným, svěžím růměncem jako porozvitá pivoňka, pravila:

„Než přece, milostivý pane, zírám na našeho Vaňka. A dobře, velmi dobře jej vidím.“

Tomu se pán Petr Bohdanecký převelice podivoval. Ačkoli měl sám znamenitý a bystrý zrak, přece nikoho na louce v podhradí nedovedl rozeznati. Ano, připadali mu sekáči jako nepatrné, tmavé tečky v sebe splývající.

I pravil proto k chůvě:

„Milá Marto! Chceš mne klamati a proto nepravdu díš!“

Ale Marta se nedala a sebevědomě odvětila: „Nepravdu nedím,

milostivý náš pane! Náš milý Vaněk jest právě pátý v řadě. Má černou kazajku a na hlavě má pořádný širák.“

Tu pán Petr Bohdanecký se podíval ještě více a v opravdovém úžasu nad dívkou té zrakem opětně promlouval: „Milá Marto, to není ani možná, abys tak daleko viděla, vždyť žádný smrtelník do té dálky nedohlédne. Ale nechť je tomu tak, jak právě díš! Uhodla-li jsi, nejen dostaneš našeho Vaňka za muže, ale dostane se ti i pěkného vybytí, jak se na nevěstu sluší a patří. A kromě toho i onen kus louky, co po třikráte posekou.“

To když pán Petr dopověděl, sešel na nádvoří a hned přikázal, aby mu osedlali bystrý kůň. Když se tak stalo, vsedl naň a co nejrychleji odcválal na zmíněnou louku.

A hle! Jak Marta pánu Petrovi pověděla, tak také vše bylo.

Petr Bohdanecký jako pravý český šlechtic dostal štědře svému slibu. A jelikož velice si Vaňka, jenž na hradě sloužil, oblíbil, dostal Vaněk od pána Petra zrovna ten kus panské louky, kde právě senoseč konal.

Vaněk dostal mimo to ještě i Martu za manželku a s ní i pěkné vybytí. Svatba slavila se velmi hlučně na samém Landšperce, kterou Martě a Vaňkovi vystrojil pán Petr a také sám osobně při svatební hostině připil na budoucí štěstí mladých manželů.

Mladý Vaněk zbudoval si potom v podhradí malý dvorec a darovanou mu louku držel ke svému hospodářství.

Když pak po mnohých letech páni Pernštejnové jako držitelé hradu Landšperka chtěli koupiti loučku tu, která ležela mezi samými panskými loukami, tu potomci Vaňkovi ji ani za drahý peníz neprodali.

Vážili si jí nemálo jako vzácného daru hradního pána Petra Bohdaneckého z Hod-kova a ponechali si ji jako drahocennou památku.